

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕПОЗИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Мартинчик І., здоб. ОС «магістр»
Науковий керівник – канд. екон. наук, доц. **К.Л. Ларіонова**
Хмельницький національний університет

Депозитні вклади відіграють важливу роль у формуванні ресурсної бази банківської установи та слугують мірою довіри й визнання діяльності банку його вкладниками. Депозитна діяльність фінансових установ спрямована передусім на забезпечення стабільності ресурсної бази та захист інтересів кредиторів та вкладників.

Оскільки банківські установи є комерційними фінансовими установами, то від обсягу, структури та ціни депозитних ресурсів залежить їх прибутковість та рівень ліквідності, тому особливої актуальності в сучасних умовах розвитку банківської системи, набуває формування достатнього обсягу залучених ресурсів.

Проаналізувавши структуру залучених ресурсів вітчизняної банківської системи за 2020-2022 роках, можна зробити висновок, що не дивлячись на негативні наслідки коронакризи та російської агресії проти України, найбільшу частку залучених ресурсів банків України займають депозитні кошти клієнтів, питома вага яких поступово з кожним роком збільшується. Так у 2020 році сума залучених коштів клієнтів дорівнювала – 74,78%, у 2021 році – 72,32%, у 2022 році – 77,46% [1].

Проаналізуємо динаміку та склад депозитного портфеля в розрізі юридичних та фізичних осіб банків України за 2020-2022 роки, можна зробити висновок, що у 2021 році порівняно з попереднім роком обсяг депозитів вітчизняних банків збільшився на 122369 тис. грн (8,98%), у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 337623 тис. грн (22,2%). Протягом всього аналізованого періоду депозитний портфель вітчизняних банків в розрізі клієнтів також постійно зростає, як по юридичним особам так і по фізичним. У 2022 році зростання обсягів коштів населення в банках, пояснюється тим, що вони переважно акумулювалися на поточних рахунках через концентрацію тимчасово невикористаних виплат військовослужбовцям, бюджетникам та переміщеним особам у системних держбанках.

Зменшення депозитів в іноземній валюті по фізичним особам, спостерігається тільки у 2021 році порівняно з 2020 роком на 1,4% і це пояснюється низькими ставками на депозити в іноземній валюті і негативними наслідками війни. Відновити зростання валютних вкладів фізичних осіб у 2 півріччі 2022 року вітчизняним банкам вдалось через

пропозицію 3-місячних так званих «конвертаційних депозитів», що використовуються для покупки валюти за «пільговим» безготівковим курсом, що був на 3-6 грн нижчим ніж поточний курс в обмінниках.

Що стосується депозитів юридичних осіб, то депозити в національній валюті протягом 2020-2022 років перевищують майже в два рази депозити в іноземній валюті.

В сучасних умовах для банків з іноземним капіталом притаманний дисбаланс між обсягами депозитів та кредитів в іноземній валюті, тому подекуди вони установлюють по депозитах в іноземній валюті майже нульові ставки і тим самим знеохочують новими залученими коштами. Але не дивлячись на це, обсяги депозитів в іноземній валюті в них залишаються сталими або зростають, оскільки в умовах низьких ставок єдиним бажанням клієнтів – є надійність збереження банківськими установами їх заощаджень.

Також, на ефективну вартість депозитів в іноземній валюті значно впливає те, що регулятор підняв норму обов'язкового резервування, так для депозитів в іноземній валюті вона становить 10%, а для депозитів в національній валюті – 0%. Необхідно ще враховувати, що залучивши депозити в іноземній валюті, вітчизняні банківські установи повинні утримувати на кореспондентському рахунку в НБУ 10% залученої суми у гривневому еквіваленті. Таке рішення центрального банку обмежило можливості банківських установ користуватися цим ресурсом та заробляти на ньому, оскільки витрати за депозитами в іноземній валюті іноді перевищують доходи від їх інвестування. За логікою Національного банку, це повинно було стимулювати банки збільшувати частку строкових депозитів населення.

У відповідь на таке рішення НБУ вітчизняні банки запровадили ультракороткі депозити на 7-14 днів. Для вкладників такий короткий термін означає майже такий самий доступ до їх заощаджень, як і у випадку з рахунками до запитання (але з більшим доходом), тому такі депозити швидко знайшли свого споживача.

У квітня 2022 року НБУ запровадив новий інструмент монетарної політики – тримісячні депозитні сертифікати під 25% річних. Депозитні сертифікати (депсерфи) – це інструмент, який у мирні часи для банківських установ працював як сховище для тимчасово вільних коштів, тобто коштів, які залишалися після видачі всіх кредитів та здійснення інших інвестицій. Дохідність депозитного сертифікату залежить напряму від облікової ставки регулятора та, як правило, була на 1-2% нижчою.

Однак, після оголошення воєнного стану кредитування в країні майже припинилося, а інвестиції в ОВДП приносили набагато меншу

дохідність, ніж рівень інфляції, який підскочив до 20%. Тому саме депозитні сертифікати перетворилися на головний актив, який забезпечує велику частку доходів банківської системи. 15 вересня 2023 року Правління НБУ ухвалило рішення знизити облікову ставку з 22% до 20%, а значить і ставки за тримісячними депозитними сертифікатами. Тому, банкам стало менш вигідно тримати в них залучені кошти, що стимулює їх підвищувати ставки за строковими депозитами.

Також необхідно зазначити, що у 2020-2022 роках у вітчизняній банківській системі переважали депозити на вимогу, частка яких з кожним роком зростала, а саме у 2020 році порівняно з 2019 роком – на 23,94%, у 2022 році порівняно з 2021 роком на – 31,28%. Строкові депозити з кожним роком зменшуються порівняно з депозитами до запитання. Це насамперед пов'язано з нестабільною ситуацією на фінансовому ринку, зі зростанням темпів інфляції і у зв'язку з війною невпевненістю клієнтів банків щодо вкладання своїх коштів на тривалий період.

З 1 квітня 2021 року став обов'язковим до виконання норматив NSFR (коефіцієнт чистого стабільного фінансування). Це дозволить збалансувати активи та пасиви банків за строками погашення та почати більш активно залучати строкові депозити на тривалі терміни, і сприятиме зниженню одного з системних ризиків для фінансової стабільності, пов'язаного з короткостроковістю фондування банків. Зрозуміло, що потреба банківських установ в строкових депозитах на тривалий термін буде ґрунтуватися на аналізі поточного портфеля активів.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що основними трендами на депозитному ринку у 2020-2023 роках є зростання частки депозитів на вимогу та збільшення частки депозитів в національній валюті, оскільки по даних видах депозитів традиційно вищі процентні ставки. Це можна пояснити відновленням довіри до банківської системи і поступовим зростанням прибутковості депозитних продуктів, як в національній так і в іноземній валюті.

Інформаційні джерела

1. Кашена Н.Б., Ставерська Т.О. Концептуалізація фінансової діагностики в системі управління безпекою підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2018. Вип. 2 (28). С. 52-64. URL: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/3667/1/5.pdf>